

מסורת הש"ס

(א) נִלְעַל ה': (וַיִּשָּׂא, ב) חוֹלֵין קָלָה, (ג) חוֹלֵין עָטָה, (ד) שְׁרוּצִין פָּנָה, וַיִּשָּׂא, (ה) נִלְעַל בִּי, וַיִּשָּׂא, (ו) זָמַר וַיִּשְׁמַח, וַיִּרְגַּל, (ז) נִלְעַל טָה, (ח) וַאֲנִטְרִיךָ זִיקָה, (ט) וַלְדוּלִי וְלֹדֹת זִיקָה, (י) זִיל טוֹל וְלִי לְדֹת, (יא) שָׁטַח אֲחוּי זִיקָה, (יב) זִיל מִיִּם וְגַי זִיקָה חֲמַל, (יג) בַּת עַד זִיקָה, (יד) זִיל לָגַד, (טו) וְאִמָּה גּוֹפָה זִיקָה, (טז) דַּפְרִי זִיקָה.

הגהות הב"ח

(א) גַּם מִ"שׁ הַמְקַבֵּל מֵאֵן בָּרוּךְ מִן הַעֲבוֹד כְּסִיכָה הֵן וְלֹדֹת וְכִי אִמָּה הֵן וְלִדְרוֹתֵיהֶן פְּטוּרִין לִדְרֵי דַמְתִּי: (ב) שֶׁם נִמְתָּה לִדְרֵי אִמָּה לֹא: (ג) רַשִׁי דִּיהִי הֵיטָה דְקֻלְמַת וְכִי לֹאֵם הוּא מִנִּי אֶפְּלִי וְלִי וְלִדְוֹת פְּטוּרִין דִּיהִי הֵיטָה לֹאֵם דְפִטְרִי רַשִׁיבִּי"ג טַפִּי: (ד) דִּיהִי אִמָּה הֵן וְלִדְרוֹתֵיהֶן דַּמְשֻׁמֵּי: (ה) דִּיהִי אִמָּה הֵן וְכִי אִמָּה הֵן וְלִדְרוֹתֵיהֶן: (ו) דִּיהִי חוֹשֶׁשִׁין וְכִי בְיוֹם אֶחָד ר' מֵאִיר מַחֲבִיב וְהוֹלִיכֵן אֵם שְׁחִטָהּ וְזֹאת אֲבִיהִי מִיִּי: (ז) דִּיהִי לֹאֵם וְכִי הַמֶּסֶס וְכִי לֹאֵם כְּרִיב אִו עוֹ: (ח) דִּיהִי וְהֵשֵׁן שְׁמֵשָׁר וְכִי אִוִּיכָה לְמִתָּה מִשּׁוֹם חוֹלִין צְעוּרָה לְפִיכָר דְּכֶהֱן גַּמְי יִרְעָה עַד שִׁיטְתָּאֵב וְיֹאכְלֵנוּ בְּזוּמוֹ וְהֵיא דְנִקְטָה:

מוסף רש"י

אך בבור שור עד שיהא בו' דממתי למיתכח צל שור כשנ עז' דלא ענינא ככור קמישפא, דכתיב לעיל מינה כל פטר רחם וז' ונקט שור ככור, שמע מינה עד שיהא ככור כלמו ולא יהא דומה ללחל (לעיל ה'). בכביש שמצור קשה. כגון שחי ממוסע שמאי כבשים (קדו). ומגו כבשי יתחמם. לא מקרי גז אלא כי מימוס (שם). פטר כלכאים. מן הון ומן הכסב (פטר חמם) כן רחל ומיני פסול לקרבן, ומינאיה דלא דרש ליה (וורלי). שניהם לכהן. דלפטר לנאסם שעינין ולא לאחד ושינין ככורין (לעיל טו). רחב"א או אפשר לצמצם. וללאם שניהם לאחד. אלא אחד ילא ראשון ופטר את כרמס והשני חולין. ומסו דלא ידע כי מינייהו היו מוויחו ספק צניעות ועתא לא לכהן והשני ירעה עד שיסתאב ויכלב במומו (לעל הכתי ריבמות יט').

רבינו גרשום

דורות פטור ושלישי מחייב אפטור הכי נקט רשבי"ג נמי לשון רוב דורות: אלא לרב הונא דאמר. דלא פטר תנא קמא אלא את דור ושני לאלתר חולין למחיה ליה למימר עד עשרה לימא שני נמי פטור: אהעמיד ולדות קאי. דנחית לדרי ושני דורות פטר הילכך אמר הוא עד עשרה דורות נמי פטור: תיובתא דרב הונא. דהכא משמע כדור יתורה: אימא דן ולדות פטורות. כלומר דן ולדות ראשונות ודלות בתרי וי"ן משני הן ולדותיהן עיי': וזו הוא כדור דנמה הוא: עד שיהא שור ובכורו דרי פטר

היינו דקאמר רש"ג. את אמרת שמי דורות למטה מלאך ברזל ומו לא ואנא אמיינא אפילו עד עשרה דורות נמי פטורין. והוא הדין טפי מעשרה אלא כי האי מנינא נקט בכמה דוכתי וקרא נמי נקיט להו דכתיב (דברים כג) גם דור עשירי והן אסורין לעולם. אטריך(י) למיתמי הכי דאס

היו תני אפילו (א) ולדי ולדות פטורין הוה אמיינא הני הוא דפטור רבן גמליאל טפי מהני לא כי היכי דשמעינן ליה לתנא קמא דפטור ולדי ולדות אע"ג דלא מזהממוטי ממש של עובד כוכבים ממש וולדו ומחייב בולדי וולדן ולדות לתת ולדן לכהן הכי נמי לרש"ג אע"ג דפטור י' בולד ולדי כחד דרא טפי מחייב: אלא לרב הונא דאמר לא נחס כנא קמא. למיפטר דרי דלא פטר אלא ולדות של זאן ברזל הואיל וזאן מזהממוטי ממש של עובד כוכבים למה ליה לרש"ג למימר עד עשרה דורות לימא אפילו ולדי ולדות פטורין ושמעינן מינה כי היכי דפטור ולדי ולדות אע"ג דלא מזהממוטי של עובד כוכבים ממש ילאו הוא הדין נמי עד עשרה דורות: אהעמיד קאי. שהעמיד ולדות תחת אמוטיהן קאי דנחת תנא קמא למיפטר דרי: אימא הן (ו) וולדות. דמשמע תרי דרי הן הולדות וולדות אחרים: אימא הן וולדות. כלומר הן הולדות עצמן ולא תימא (ט) וולדות: מגו ככשי יתחמם. אלאמה בת מימוס קרי גז דלא בת מימוס לא קרי גז והן עד בת רחל כמרה קשה דלמר עזיס קשה הוא: חוששין לזרע האב. אס שחט האב והנן ביום אחד (ז) והילכך דרי מאיר מחייב אע"ג דפטור (ח) ובתמי חייב הואיל וז' דומה לו: אין חוששין. ט' בעז בת עז' ושחט אומה ואת אציה ביום אחד: כי היכי דפליגי חנניה ורבנן. בשחיטת חולין כפרק אחרו ואת בנו (דף עח:). דחנניה מחייב וחכמים פוטרינן: נרחל בת עז' (ט) וגזי עז בת רחל עז בת רחל מיירי: ואז"ל נרחל כס עז בת רחל. ודלה קמתי נרחל בת עז' ואומה עז הימה בת רחל: ר"מ מחייב. ליתנן לכהן דחורה שיות למקומן ולא נדמה הוא וסך רחל בת עז' לאו רחל ממש דהא נקבה לא קדשה צצכורה אלא מין רחל קאמר: מודה ר"מ. אע"ג דלענין צכורה כדר חורה שיות למקומה הכא צעינן שיהא ממשפחת עזיס משמש ימי כרשאיט: ו ה"מ דלא נחיס לדרי. כלומר דאינו נדמה ל' עז' אס אמו אלא לאמו גופיה הוי נדמה דאינו דומה לאמו אכל היכא נדחת לדרי דלגבי אמו לא הוי נדמה דמי לאמו אלא לגבי אס אמו הוי נדמה אימא לא קמ"ל אחד דצעינן מיוחד משמש ימי כרשאיט: ואי מהפס. דאי כתב אחד ולא כתב(ט) עז הוה אמיינא הני מיילי דנדמה פסול לקרבן חובה כגון שער מוסף דראש חדש דחובה הוא אכל לקרבן נדבה לימכשר. האי דנקט שער ראש חדש הוא הדין לשעירי גרלים דכתיב בהן אחד [נמכדר כח, כט] אלא קמא דכולהו נקט: על זמור. עז שיהא מיוחד ש'ה לדורותיו: מה זבח של נשפס. דהא נדמה פסול לקרבן: אלא מעתה י' משום דלדלה עז גבי תאלה חשבת ליה שעיני: זס נשפס ריחו. י' של אמו גפן: בתנ"י הוורים. משמע שנים: א"א לנאסם. שיאז שני ראשיהן כאחד תאל האחד תאל חשבת ליה ניהו: ור"ע. מפש' וקאמר צורר את היפה. מפרש בגמ' [ות]. טעמא: משמנין צניינס. מפרש בגמרא [שם] דכהן נוטל כחוש: והשני. שנשאר לישראל ירעה עד שיסתאב ואח"כ יאכל דספק צכור הוא הילכך אינו נשחט תמים. ובאותו של כהן לא אטריך למימר דודאי אינו נשחט עד שיהא צו מוס דזומן הוה מיירי א"י' בזמן הכית מיירי ודכהן לא חזי להקדשה וספק צכור הוא ואיכא למחש משום חולין צעורה לפיכך (ט) נמי יאכל במומו. והאי דנקט של ישראל ירעה עד שיסתאב משום דצעי למימר מחייב צמנות גבי ישראל דאילו כהן פטור מן המתנות לגמרי כדמפרש בשחיטת חולין כפרק הזרוע והלחיים (דף קג). הילכך תנא ממתנין בישראל מיהו דכהן נמי ירעה עד שיסתאב ויאכלנו במומו: וחייב

הלוקח עובר שני בכורות יז.

ול"ית ל"יה הא דתנא ר' ישמעאל בבשים שצמרן קשה בו'. לא הוה מני למיפדך דנימעט עז בת רחל מקרא דלמעטינן (חולין דף קט). שער עזיס מלעמוד ולשרת דצעינן דכר הראוי לשירות ולאפוקי נוטה של עזיס דלילמא כיון דהוי ממין הראוי לשירות שהיא בת רחל סגי דהכי: ברחל שילדה מין עז

ואביו תייש. והא דנקט מין עז לרבותא דלע"ג דהועיל זרע האב לשנות הולד למין עז כמותו אפילו הכי לא חיישי רבנן לזרע דלזרע ומהיו ע' דפרק דלילפלגו בחוששין לזרע האב בעלמא לא חיש לרבותא זו:

בשעיר ש' ראש חדש. קמא נקט וה"ה שעירי גרלים דהכי נמי כתב צדו אחד: וזכר

פטורין תיובתא דרב הונא אמר לך רב הונא אימא הן וולדות פטור וולדי ולדות חייב: רחל שילדה מין עז בו': אחא רב אושעיא מנהדרעא ואייתי מתניתא בדיה רחל בת עז ועז בת רחל ר' מאיר מחייב וחכמים פוטרינן אמר ליה רב הושעיא לרבה כי עיילת לקמיה דרב הונא בעי מיניה ר' מאיר מיחייב למאי אילימא לבכורה ולית ליה לרבי מאיר ¹אך בבור שור ^אעד שיהא הוא שור ובכורו שור אלא לראשית הנו ולית ליה הא ^בדתנא דבי רבי ישמעאל כבשים שצמרן קשה פטורין מראשית הנו שנאמר ²ומגו כבשי יתחמם אמר ליה ניהוי אנן הכא במאי עסקינן ברחל שילדה מין עז ואביו תייש ובחוששין לזרע האב לענין אותו ואת בנו קמיפלגי דר' מאיר סבר ^אחוששין לזרע האב ורבנן סברי אין חוששין לזרע האב או הכי ליפלגו בחוששין לזרע האב בעלמא בפלוגתא דחנניה ורבנן אלא לעולם לבכורה והכא במאי עסקינן ברחל בת רחל בת עז מר סבר זיל בתר אימיה והאי לאו נדמה הוא ומר סבר זיל בתר אימיה דאימיה והאי נדמה הוא ואיבעית אימא ברחל בת עז בת רחל מר סבר חורה שייות למקומן ומר סבר לא חורה שייות למקומן רב אשי אמר כגון שיש בו מקצת סימנין ^גומאן חכמים ר"ש דאמר עד שיהא ראשו ורובו דומה לאמו: אמר רבי יוחנן מודה ר"מ בשעיר של ראש חדש דבעינן בן שעירה מאי טעמא אמר קרא ³אחד המיוחד ובא מששת ימי בראשית ^א והא מהכא נפקא מהתם נפקא ⁴שור או כשב ^בפרט כלכאים או עז פרט לנדמה צריכא דאי מהתם הוה אמינא ה"מ היכא דלא נחת לדרי אבל היכא דנחת (ג) אימא לא ואי מהכא הוה אמינא ה"מ לגבי קרבן חובה אבל נדבה לא צריכא אמר רבי אחא בר יעקב הכל מודים דאין לוקין על צמרו משום כלאים שנאמר ⁵לא תלבש מורים ^ומה פשתן שלא נשתנה אף צמרו שלא נשתנה אמר רב פפא הכל מודים ישצמרו פסול לתכלת שנאמר לא תלבש שעטמן גדילים תעשה לך מה פשתן שלא נשתנה אף צמר שלא נשתנה ^זאמר רב נחמן בר יצחק הכל מודים ^ישאין צמרו מטמא בנגעים שנאמר ⁶בבגד צמר או בבגד פשתים מה פשתים שלא נשתנה אף צמר שלא נשתנה אמר רב אשי אף אנו נאמר 'הדלה הגפן על גבי תאניה יינו פסול לנסכים מ"ט ^זזבח ונסכים מה זבח שלא נשתנה אף נסכים שלא נשתנו מתקיף לה רבינא הדלה פשתן על גבי היגא ה"ג דלישתני א"כ לא מצינת אמרת מה פשתן שלא נשתנה דהא פשתן נמי משתני א"ל זה נשתנה ריחו וזה לא נשתנה ריחו: מתנ"י רחל שלא ביכרה וילדה שני זכרים ויצאו שני ראשיהן כאחת ^חרבי יוסי הגלילי אומר שניהן לכהן שנאמר ^ההזכרים לה' וחכ"א אי אפשר לצמצם יאלא אחד לו ואחד לכהן ר"ט אומר הכהן בורר לו את היפה ר"ע אומר משמנין ביניהן והשני ירעה עד שיסתאב וחייב

למה: נדמה דמעט רחמנא דכתיב שור או כשב פרט כלכאים או עז פרט לנדמה למח ליה יריכא דאי כתב או עז פרט לנדמה הוה חייב היכא דנדמה אכל מיוחד מששת ימי בראשית לא קמ"ל אחד ואי כתב רחמנא דהא הו"א חייב אחרות אכל בדר ונדבה לא פסל נדמה כתב או עז פרט לנדמה: ח א"י בר יצחק הכל מודים שאין צמרו מטמא בנגעים וכו' מתיא מוסבא מבעי תיב' דבגד צבע אינו מטמא בנגעים דמה פשתן שאין צבעו דחוש פשתן לבן ואי צמר וכו' וא"ת אמאי לא דרשו הכי כלאים כדאמרין אין כבפורי משום כלאים וי"ל דאין צמר ושפתיים דנגעים יתיירה הוא ולכן דרשין מניה שלא נשתנה אלא הן דכלכאים לאו מיהו הילכך לא נאמר הך דרשא מה פשתן שלא נשתנה וכו' דמסתבר טפי למעט כלאים וכו'. תוסי' חיצוניות: אן חוששין לזרע האב והכא חייב קרא היינו היכא דשחט אכל בעלמא כי היכי וכו': ו הוה נדמה דהוא גופיה אינו דלמא ואית ספרים דגרסי' בהו ה"מ: ו אלא מעתה וכו' היינו שני בפשתן נמי מצי למימר שני ע"י הדלאת ומפרכין כל הני שמעתתא דרב אחא ודרב פפא דהא אשכחן נחבי בפשתן דנשתנה אלא מקראמא מה פשתן שלא נשתנה נמי דלדיל לא חיי שור:

עין משפט גזר מצוה

לח א מיי פ"ב מהל' כבודות הל' ו סמג עשין קמא טו"ש ע"ד שני ספקי': לח ב מיי פ"י מהלכות כבודים בלמד ד טו"ש ע"ד סימן שלג ספקי' ג: ב ג מיי פ"ג מהלכות כבודות הל' ה: סמג ב ד מיי פ"י מהל' כלאים הלכה ג: מב ב מיי פ"ב מהל' צניט הלכה ה: ו מיי פ"ג מהלכות טומאת כבודות הל' ג: כרעמ' הל' ג: מב ג מיי פ"ו מהל' אסורי מצות הל"י: מר ב מיי פ"ה מהלכות כבודות הל' א סמג עשין קמא טו"ש ע"ד פ"י שני ספקי' ה:

תורה אור השלם

1. אך בבור שור לא בבור כשב או בבור עז לא תפירה קדש הם את דגם חורקם ואת המזבח ואת חלבים תקטיר אשה לר"ח נחת במדבר יח יז 2. אם לא ברכוני חלץני ומגו כבשי יתחמם: איוב לא כ 3. ושעיר עזים אחד תקצאת לך על עלת הקמזיר יקחני ונסכסו: במדבר כח טו 4. שור או כשב או עז כי יקל יקחיה שבעת ימים תחת אמו ומיום השמיני תקללאה ירצה לקרבן אשה ויקרא בכ כו 5. לא תלבש שעטמן צמר ופשתים יקחיה גדלים תעשה לך על ארבע בגפות כחוקי אשר תבטא דברים בכ יא יב 6. והבגדי כי יקחיה בו נגע צרעת בבגד צמר או בבגד פשתים: ויקרא יז יז 7. אלא מועדי יך אשר תקראו אתם מקראי קדש לקדשך אשה לך עלה ומנחה וזבח ונסכים דבר יום ויום: ויקרא כג לו 8. והעברית כל פטר רחם לך וכל פטר שגר בהמה אשר יקחיה לך חוקרים שמות יב יב

שיטה מקובצת

א) אלא (אמר) רב הונא דאמר וכו' י"א כ"י אלא דאמר לימא אפי' ולדי ולדות פטור למה ליה למימר עד עשרה דרי אמר ר' תיש המקבל צאן ברזל מן העובד כוכבים ולדותיהן פטורין ולדי ולדות חייבים תיובתא דרב יהודה אמר לך רב יהודה אימא [הן וולדותיהן] פטורין ומתני' אף קרי לרב יהודה רב יהודה מתרצה לשעמה ואי' דר"ג במתני' בהריא כ"י ופרישין מניה דהא הונא והוא מתיר לה להנפשיש. גלית וז"ל הראש"ש ז"ל תיש המקבל צאן ברזל הן ולדותיהן פטורין ברייתא היא ובמתניתין לא קמני הן קשיא לרב יהודה דמשמע הן הולדות עצמן ומשני הן ולדות פטורין בתרי וי"ן דמשמע הן הולדות ולדותיהן פטורין דולדו' חייבין כהן עצמן ולאי' דפריך לרב הונא גרס הן ולדות בתרי וי"ן ומשני הן ולדותיהן עיי': וזו הוא כדור דנמה הוא: עד שיהא שור ובכורו דרי פטר

היינו דקאמר ר"ח דהוי חובה אבל בנדר ונדבה לא קמ"ל שור או כשב דמיירי בנדר או נדבה: הכל מודים. אפילו לר' מאיר דמחייב דאין לוקח על צמרו משום כלאים או לביש ליה בחדר פשתן: אף נסכים שלא נשתנו והני שני לכן ריח תאניה. אלא מעתה אי ע"י דלוי קא חשיב שינוי בפשתן נמי יכיל למיחוי שינוי ע"י חיילה ומפרכי כל הני שמעתתא דרב אחא ודרב פפא דהא אשכחן דפשתן נמי נשתנה אלא ש"מ דלדיל לא הוי שנוי: לעולם דלוי הוי שינוי ודלמא דין הוי שינוי שנשתנה ריחו ושינוי ריח פסול לנסכים אבל דלוי דפשתן לא הוי שינוי דלא איכפת לו בשינוי ריחו: שניהם לכהן. דאפשר לצמצם דיצאו שניהם כאחת: ו' טורפין אומר בבור לו את היפה. כדמפרש בגמ' דההוא דבריא נפיק ברישא: ר' עקיבא אומר משמנין ביניהן. פ"י איהו מה שנוטל המוטב ויפרע לחבורו חצי מה ששהו יותר מחבורו: והשני. שבדי ישראל ספק בבור הוי ירעה עד שיסתאב כלומר שאין